

УКРАЇНА В КОНТЕСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Розвиток сучасного світу характеризується посиленням універсалізації всіх галузей життєдіяльності соціуму. Актуальність вивчення сутності українського контексту проблеми глобалізму зумовлена необхідністю перетворення досягнутого знання й світового досвіду на засіб гуманізації суспільного життя в Україні [1, с. 229]. Проблема глобалізму активізує увагу до цієї проблематики в галузях науки, де вивчається функціонування суспільства, при аналізі сучасних соціальних процесів. За останнє десятиріччя питання, пов'язані з таким явищем, як глобалізм, і з процесом глобалізації, викликають жвавий інтерес і гострі дискусії не тільки серед дослідників – членів наукового співтовариства (філософів, соціологів, економістів, політологів, істориків, культурологів), але й з боку представників широких кіл громадськості (політиків, духовництва, журналістів, діячів культури, активістів недержавних рухів та об'єднань). За період життя всього одного покоління виник новий, відкритий світ, у якому поступово зникають кордони, здійснюється уніфікація стилю життя й культурних стереотипів, світ, який просякнутий наскрізь новою глобальною культурою інформаційних технологій і який керується все більшою мірою наднаціональними інституціями.

Мета дослідження. Виявлення сутності глобалізму та його впливу на розвиток українського суспільства й життєдіяльність громадян.

Завдання: з'ясувати стан наукового опрацювання проблеми глобалізму в суспільствознавчій літературі; визначити методологічні засади соціально-філософського аналізу глобалізму та його впливу на розвиток українського соціуму; з'ясувати основні поняття, що характеризують сутність глобалізму та його генезу, атрибути й модули глобалізму; з'ясувати цінності глобалізму та основні ідеї антиглобалізму; охарактеризувати сутнісні риси українського соціуму та вплив глобалізму на його функціонування й розвиток; з'ясувати детермінанти оптимізації входження України в глобалізований світ [1, с. 232].

Об'єкт дослідження – феномен глобалізму.

Предмет дослідження – з'ясування сутності глобалізму як складного й суперечливого феномену та його українського контексту. При з'ясуванні сутності глобалізації наголошено на тому, що глобалізм є принципом розвитку світу як цілісної соціокультурної планетарної системи; стилем діяльності соціальних суб'єктів, за якої певне питання розглядається й вирішується в контексті загальнолюдських проблем і потребує для цього спільних зусиль; системою, що дає змогу завдяки наднаціональним інституціям та за допомогою новітніх технологій упорядковувати соціальне буття людства як цілісності; ідеологією, що дає певну картину світу, логіку функціонування світової спільноти та шляхи подальшого розвитку соціуму. Підкреслено, що глобалізм зумовлений зростанням раціоналізму в суспільній свідомості та в організації всіх сфер суспільного життя. Цінності глобалізації ґрунтуються на тому, що соціальний простір завжди є світом цінностей. Це породжує специфічну форму існування людського буття – культуру, тому неможливим видається існування будь-якого етапу розвитку соціуму без цінностей; є лише різні за змістом, якість, рівнем організації, ієрархії соціальні цінності та різні способи їхньої інтерпретації. Виокремлено та проаналізовано такі цінності глобалізму, як універсальність в організації соціального простору, демократичне управління, свобода (у тому числі й світоглядна) та права людини, глобальне суспільство, глобальний вільний ринок, інтеграція [3, с. 171]. Позитивним моментом у цінностях глобалізму є установка щодо полегшення доступу країн до глобального передового досвіду та ресурсів, створення більш сприятливих умов для зростання добробуту країн і людей, реалізації ними своїх сутнісних сил [1, с. 237]. Але глобалізація як вектор побудови нової соціальності є також загрозою для звичного способу життя певного кола людей, їх матеріального становища та соціокультурного оточення, він пропонує один варіант розвитку й послаблює національну культуру. Наголошено, що глобалізм створює сприятливі умови для формування універсальної цивілізації: безперервна освіта для всіх упродовж усього життя; етичні аспекти інформаційного співтовариства та діалогу між різними культурами; екологічні вимоги до розвитку техносфери тощо. Соціальна практика глобалізму приводить до встановлення нової економіки й тим самим нової форми соціальної організації, заснованої на знаннях. Зазначено, що на сучасному етапі глобалізм як принцип розвитку суспільства фактично призводить до ігнорування й заперечення локальних соціокультурних цінностей і традицій, історичної спадщини, національного менталітету, а також до загострення в периферійних країнах етнополітичних, соціальних і екологічних проблем, їх відокремлення, появи елементів конфронтації з країнами-лідерами, що зумовлює активність антиглобалістського руху [2, с. 98]. Антиглобалізм об'єктивно перешкоджає перетворенню світу на одновимірну, безальтернативну субстанцію, коли в людства віднімається право на різноманітність, на альтернативу розвитку та коли йому нав'язується певна модель, що сліпо копіює цінності, засади й устрій країн-супердержав або однієї цивілізації [2, с. 104]. Акцентовано увагу на: причинах відсутності цілісної ідеології антиглобалізму; строкатості соціальних суб'єктів цього руху; різноманітності моделей облаштування антиглобалістського світу. Зазначено, що серед антиглобалістів мало тих, хто, вважаючи процес глобалізації закономірним, об'єктивним явищем, протестує лише проти неоліберальної версії глобалізації й методів її проведення, прагне відшукати та реалізувати альтернативу нинішньої глобалізації – більш демократичну й «гуманістичну» глобалізацію або виступає за інший тип світових відносин. Сутнісні риси українського соціуму в ХХІ столітті розглянуто специфіку сучасного українського суспільства. Виокремлено та проаналізовано його характерні риси в політичній, економічній, соціальній і духовній сферах життєдіяльності. Підкреслено, що український соціум структурується як національними архетипами, так і глобальним універсалізмом. Трансформація українського суспільства впродовж останніх десятиріч сформувала нове обличчя країни: побудовано підґрунтя демократичної, правової, соціальної держави та громадянського суспільства, впроваджено ринкові засади господарської діяльності, створено атмосферу світоглядної свободи та забезпечено формування української національної ідентичності. Розглянуто «більшові точки» розвитку українського соціуму (соціальна неефективність влади, незавершеність реформування державних інституцій та правових засад їх функціонування, повільне формування інноваційно-інвестиційної моделі економіки, низький рівень соціального захисту населення тощо), що перешкоджають його перетворенню на цивілізоване суспільство, реалізації національних амбіцій [4, с. 57]. Наявні серйозні соціально-економічні та соціогуманітарні суперечності: відсутність ефективного власника й національного інвестора; низька продуктивність суспільної праці; значні диспропорції в структурі промислового виробництва та регіональному розвитку; вузькість внутрішнього ринку та втрата індустріальної виробничої бази; висока дефіцитність державного бюджету, боргова залежність; глибока поляризація населення за рівнем доходів і майновим станом; демографічна криза. Подано аналіз таких рис українського суспільства, як: кризовий формат; відносно знецінення традиційних технологій та індустріальних комплексів, які все ще слугують основою промислового виробництва в Україні; поступова зміна технологічного укладу й утворення в інфраструктурі господарської діяльності і виробничих процесів

новітніх наукоємних технологій та інформаційно-комунікаційних систем, ринкова самоорганізація сучасного соціуму, що робить нестабільним забезпечення нормального функціонування багатьох життєво важливих інститутів відтворення й сталого розвитку українського суспільства. Зазначено, що глобалізм тлумачить відносини «Схід – Захід» і «Північ – Південь» з погляду домінування цінностей Заходу та Півночі. Акцентовано увагу на тому, що для збереження локальних культур у світовій спільноті та зменшення тиску руху антиглобалістів суб'єкти глобалізму мають враховувати принципи мультикультурної демократії, яка може забезпечити ефективний механізм доступу до влади різних культурних груп та не допустити ігнорування інтересів меншин, а також вплив на соціальні процеси різноманітних етногеографічних чинників [2, с. 99]. Хоча Україна є Європейською державою (Центральноєвропейський регіон), вона має певне коло інтересів поза межами регіону (насамперед, Росією, Білоруссю, країнами СНД). Просування України в головному напрямку, тобто інтеграції з Центральною та Західною Європою, – шлях складний, але перспективний, який вимагає великих зусиль влади та народу, перебудови свідомості й способу життя людей, забезпечення умов розвитку відповідальності та свободи особистості, демократизації держави й модернізації політичної системи суспільства та економіки. Для України привабливою є європейська модель мислення як підґрунтя для узгодження інтересів країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку та різними типами культури. Українська політика стосовно держав Західної Європи та європейських інституцій повинна стати більш інституційно-структурованою, щоб бути цілеспрямованою та ефективною. Саме орієнтація на передові європейські держави та інституції, використання європейської моделі розвитку суспільства дають Україні шанс увійти до кола розвинутих держав світу [4, с. 55]. У зв'язку з адаптацією України до європейських реалій, перетворення інтеграції на потужний генератор системних змін у державі необхідно досягти сумісності цінностей, норм і принципів внутрішнього політичного та соціального життя України з нормами і принципами євроспільноти.

Висновок: Україна перебуває на периферії сучасних глобалізаційних процесів, особливо в плані використання світового досвіду щодо формування ефективної системи державного регулювання й функціонування громадянського суспільства, створення інноваційно-інвестиційної економіки, облаштування повсякденного життя українців на гідному рівні та їх соціального захисту в кризових ситуаціях. Глобалізм як принцип побудови нової соціальності є в деякій мірі загрозою для звичного способу життя певного кола людей, їх матеріального становища і соціокультурного оточення, він пропонує один варіант розвитку і послаблює національну культуру.

Література

1. Фурса О.О. Глобалізм та регіоналізм в сучасному соціальному просторі / О.О. Фурса // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2008. – Вип. 34. – С. 229–237.
2. Фурса О.О. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору / О.О. Фурса // Нова парадигма. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 77. – С. 98–105.
3. Фурса А.А. Теорії глобалізму / А.А. Фурса // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. пр. – К. : Вид-во УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2009. – Вип. 25. – С. 171–176.
4. Фурса О.О. Україна і глобалізація: проблеми та тенденції / О.О. Фурса // Україна наукова : матер. IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (23–25 грудня 2008р., м. Київ). – К. : ТОВ «ТК Меганом», 2009. – С. 55–57.